

ภาษาบาลี ๑ คำ คติธรรมประจำสัปดาห์ : “ถามะ — กำลังใจ”

คำว่า กำลังใจ คำนี้ภาษาบาลีในพระไตรปิฎก คือ **ถาม** (อ่านว่า **ถามะ**) มีรากศัพท์มาจาก **ฐา** ธาตุลงในอรรถว่า* ตั้งมั่น ดำรงมั่น + **ม** ปัจจัย แปลง **ฐ** เป็น **ถ** จึงสำเร็จรูป เป็น **ถาม** (“ถามะ” เป็นคนละคำกันกับคำว่า “ถาม” ในภาษาไทย) แปลว่า **กำลัง** กำลังที่ทำให้ตั้งมั่น กำลังที่ทำให้ดำรงมั่น และในบางแห่งแปลว่า **ความเพียร ความบากบั่น** แต่สำหรับในที่นี้ ขอเสนอในความหมายที่แปลว่า **กำลัง** โดยมุ่งหมายถึงกำลังใจ ซึ่งก็คือ กำลังแห่งปัญญา ตามข้อความในพระสูตรต้นปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค ขุทิลสูตร และ อรรถกถา ดังนี้

พระผู้มีพระภาคเจ้า ตรัสกับพระเจ้าปเสนทิโกศลว่า “ดูก่อนมหาบพิตร กำลังใจ พึงรู้ได้ในคราวมีอันตราย ก็กำลังใจนั้น จะพึงรู้ได้ด้วยกาลนาน ไม่ใช่ด้วยกาลเล็กน้อย ผู้ใส่ใจจึงจะรู้ได้ ผู้ไม่ใส่ใจก็ไม่รู้ ผู้มีปัญญาก็จะรู้ได้ ผู้มีปัญญาทรมาก็ไม่รู้”

ในอรรถกถาแก้ไว้ว่า* บทว่า* **ถาม** ได้แก่ กำลังแห่งญาณ (ปัญญา). จริงอยู่ กำลังแห่งญาณของผู้ใดไม่มี เมื่อเกิดอุปัทวันตรายขึ้น ผู้นั้นก็มองไม่เห็นการถือสิ่งที่ควรถือ มองไม่เห็นกิจที่ควรทำ ย่อมประพฤติเหมือนคนง่วงเข้าไปยังเรือนที่มีคดื้อ ด้วยเหตุนี้พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสว่า ขอถวายพระพร บุคคลพึงรู้กำลังแห่งญาณได้ ก็ในคราวที่มีอันตราย.

เป็นความจริงที่ว่า ไม่มีบุคคลหนึ่งบุคคลใดที่จะหลีกเลี่ยงผลของกรรมไปได้ กรรมที่ตนได้กระทำไว้แล้ว ในอดีต ถึงคราวที่จะให้ผล ผลก็ย่อมเกิดขึ้นตามสมควรแก่เหตุ แม้แต่พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้ทรงเป็นบุคคลผู้เลิศที่สุด ประเสริฐที่สุดในโลก ก็ไม่สามารถหลีกเลี่ยงผลของอดีตกรรมไปได้ ท่านพระมหาโมคคัลลานะ พระอัครสาวกผู้เลิศในทางฤทธิ์ ก่อนที่ท่านจะปรินิพพานท่านก็ถูกโจรทำร้ายเพราะอดีตอกุศลกรรมที่ท่านได้เคยกระทำแล้ว ท่านมีความทุกข์ทางกาย แต่ไม่มีทุกข์ทางใจ เพราะท่านเป็นผู้หมดจดจากกิเลส ดับกิเลสทั้งปวงได้อย่างหมดสิ้นแล้ว

สำหรับปุถุชนผู้หนาแน่นไปด้วยกิเลส เมื่อถึงคราวที่อกุศลกรรมให้ผล ได้รับสิ่งที่ไม่น่าปรารถนา ไม่น่าใคร ไม่น่าพอใจ ก็เป็นทุกข์ใจ หวนไหวไปด้วยอำนาจของกิเลส ซึ่งเป็นปกติธรรมดา แต่เมื่อได้ฟังพระธรรม มีความเข้าใจพระธรรม มั่นคงในกรรมและผลของกรรม มีความเข้าใจที่ค่อย ๆ เจริญขึ้นไปตามลำดับ ย่อมจะลดความหวนไหว มีความทุกข์น้อยลง เพราะมีความเข้าใจตามความเป็นจริงว่า ทุก ๆ ขณะที่ได้เห็น ได้ยิน ได้กลิ่น ลิ้มรส กระพบสัมผัสกับสิ่งที่ดีหรือไม่ดีก็ตาม ล้วนเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย เป็นผลของอดีตกรรมทั้งสิ้น แสดงให้เห็นว่า เริ่มมีกำลังใจที่ดี เพราะกำลังใจก็คือ กำลังแห่งปัญญา ซึ่งถ้าไม่ได้ฟังพระธรรม ไม่ได้ศึกษาพระธรรม ไม่ได้อบรมเจริญปัญญา ก็ไม่รู้ว่าจะมีปัญญามาจากที่ไหน ที่จะทำให้จิตใจเข้มแข็งได้

การมีโอกาสได้ฟังพระธรรม ศึกษาพระธรรม และเข้าใจพระธรรม จึงเป็นสาระสำคัญของชีวิตที่ได้เกิดมาในชาตินี้ ปัญญาเป็นสภาพธรรมที่รู้ความจริงในสิ่งที่กำลังปรากฏ รู้ว่าเป็นสภาพธรรมที่เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัยแล้วก็ดับไป ไม่ยั่งยืน บุคคลผู้มีกำลังแห่งปัญญาที่รู้ความจริง จึงไม่หวนไหว เมื่อประสบกับโลกธรรมฝ่ายเสื่อม ไม่ว่าจะเป็นเรื่องใด ๆ ก็ตาม เช่น ประสบภัยอันตรายต่าง ๆ เป็นต้น พร้อมทั้งเป็นผู้ที่รู้ว่าอะไรควรทำ อะไรไม่ควรทำอีกด้วย และในทางกลับกัน แม้กระทั่งได้รับโลกธรรมฝ่ายที่ดี ผู้ที่มีกำลังแห่งปัญญา ก็ไม่หลงระเริง ไม่มัวเมา ดังนั้นการฟังพระธรรม ศึกษาพระธรรม อบรมเจริญปัญญา จึงเป็นสิ่งที่สำคัญและอุปการะเกื้อกูลต่อการดำเนินชีวิตประจำวันเป็นอย่างมาก เพราะเหตุว่า ปัญญา เป็นสภาพธรรมฝ่ายดีที่จะทำให้แต่ละบุคคลเป็นผู้มีจิตใจที่เข้มแข็ง มีกำลังใจที่ดียิ่งขึ้น และเป็นที่พึ่งในชีวิตได้อย่างแท้จริง.

[ชมรมบ้านธัมมะ มศพ. : www.dhammadhomefellowship.com โทร. ๐๘๕- ๖๒๑๙๑๐๖]

*“อรรถว่า” = ความว่า หมายความว่า “แก้ว่า” = อธิบาย “บทว่า” = ความว่า